

Fejlődési rendellenességek, genetikai háttérű betegségek II.

Prof. Dr. Kiss András Ph.D., D.Sc.

II. Sz. Patológiai Intézet

*Oktatás, kutatás,
gyógyítás: 250 éve az
egészség szolgálatában*

2021. november

Megzavart differenciáció/ fejlődés

- ↗ **Agenesia** – a szerv teljesen hiányzik
- ↗ **Aplasia** – egy primitív szervtelep szövettanilag kimutatható, de az érett szerv nem alakul ki
- ↗ **Dysgenesia** – egy szerv rosszul fejlődik ki
- ↗ **Atrophia** (sorvadás): a sejt, szerv térfogata és/vagy alkotóelemeinek mennyisége csökkent
  - ↳ Formái:
    - **fiziológiás** (involutio: thymus, emlő, méh, ovárium)
    - **patológias:**
      - » **lokális** (O2 hiány, mechanikai, neuroendocrin, inaktivitás, sugárzás stb.)
      - » **Generalizált** (80%-ra: alultápláltság, 60%-ra marasmus) ok: táplálékhiány, felvétel elégtelensége, senyvesztő betegség (cachexia), életkor stb.)
  - ↳ Mophologia: atrophia brunea, reziduális testek
- ↗ **Hypoplasia:** a szerv kisebbé fejlődött, mint a normális
- ↗ **Aplasia** (csak a szerv telepe alakult ki, de a szerv nem)
- ↗ **Agenesis** (a szerv telepe sem alakult ki)
- ↗ **Dysraphia** – a velőcső megszárt záródása
- ↗ **Atresia** – egy csőszerű képzőlet elejének vagy végének záródása
- ↗ **Stenosis** – egy üreges szerv szűkülete

Kromoszóma Defektusok

Számszerű eltérések

Monosomia, Trisomia

» **OK: Non-disjunction, Anafázis késése**

→ **Mozaicismus**

» **OK: A korai embyogenesisben történt károsodás**

Strukturális változások

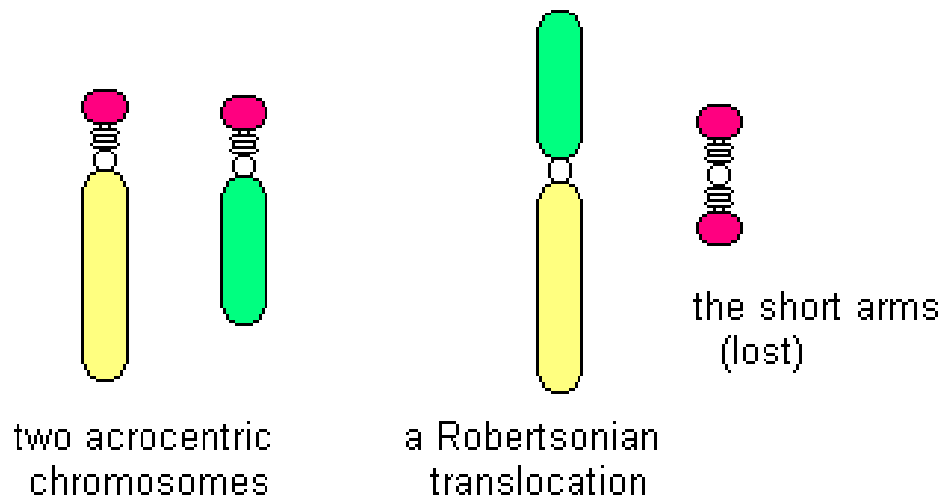
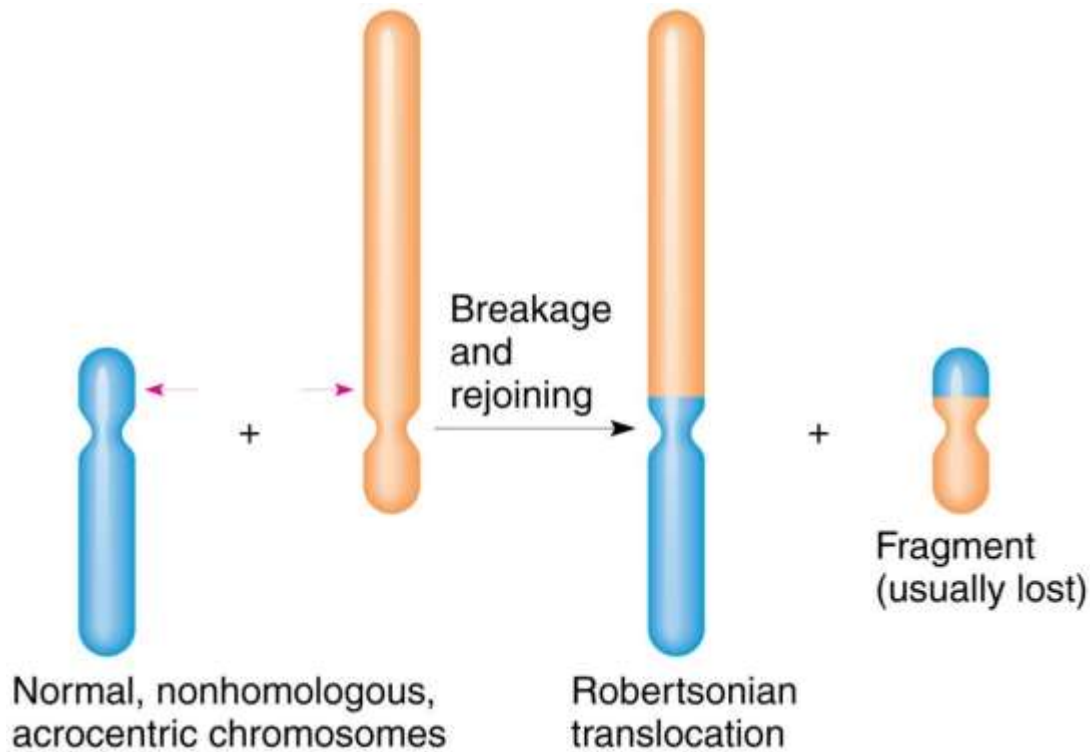
→ **Deletio, Additio**

→ **Inversio**

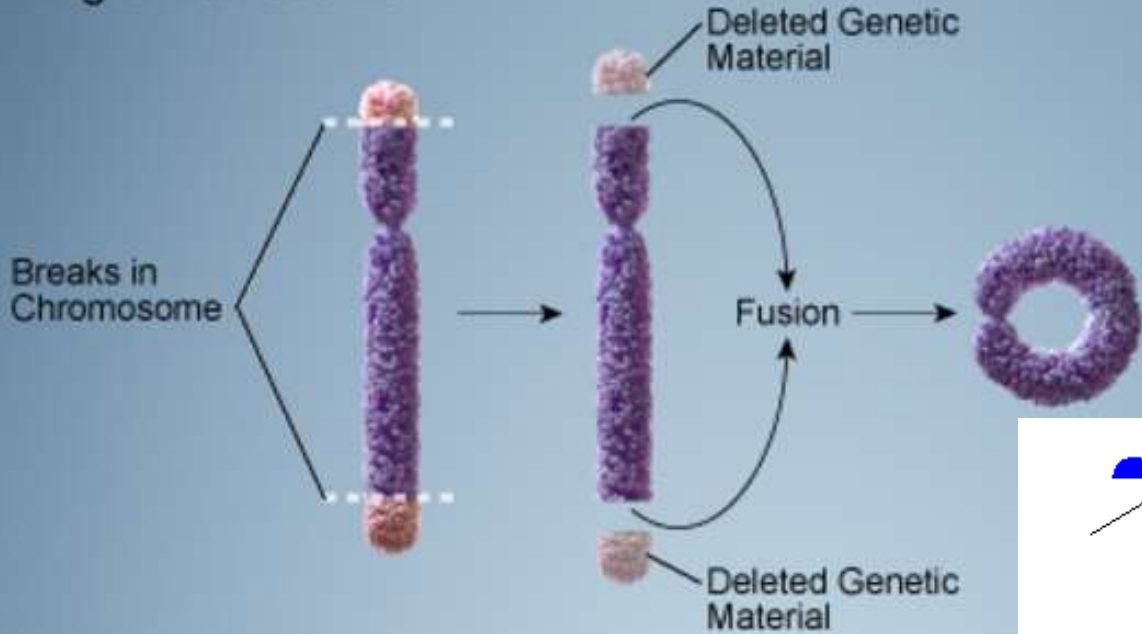
→ **Iso-kromoszóma, gyűrű kromoszóma**

Robertson transzlokáció (akrális fúzió)

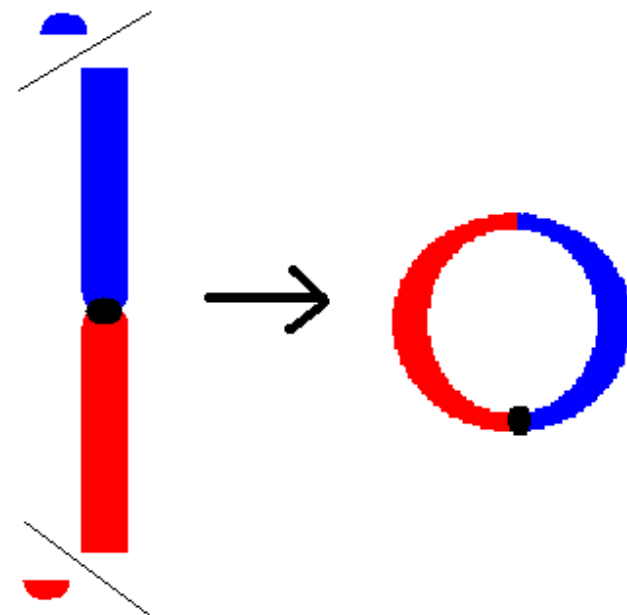

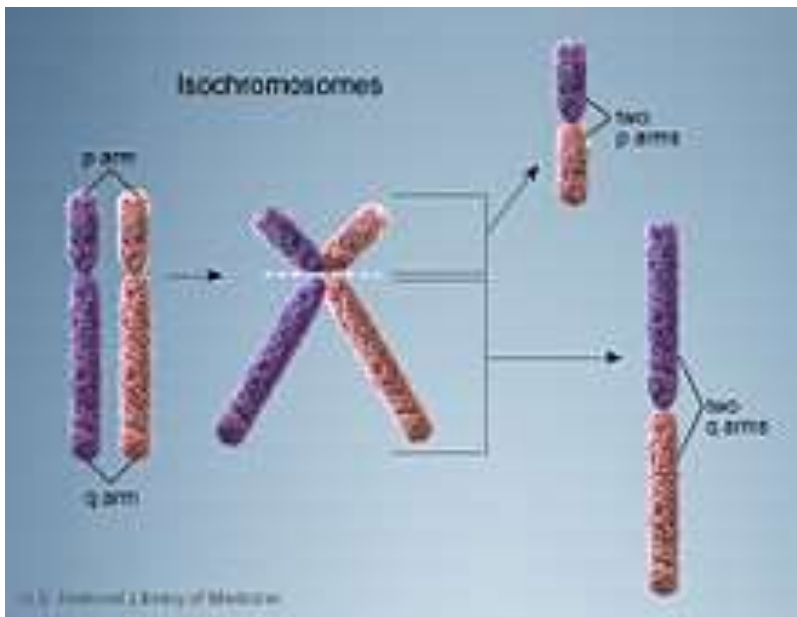
Ring Chromosome

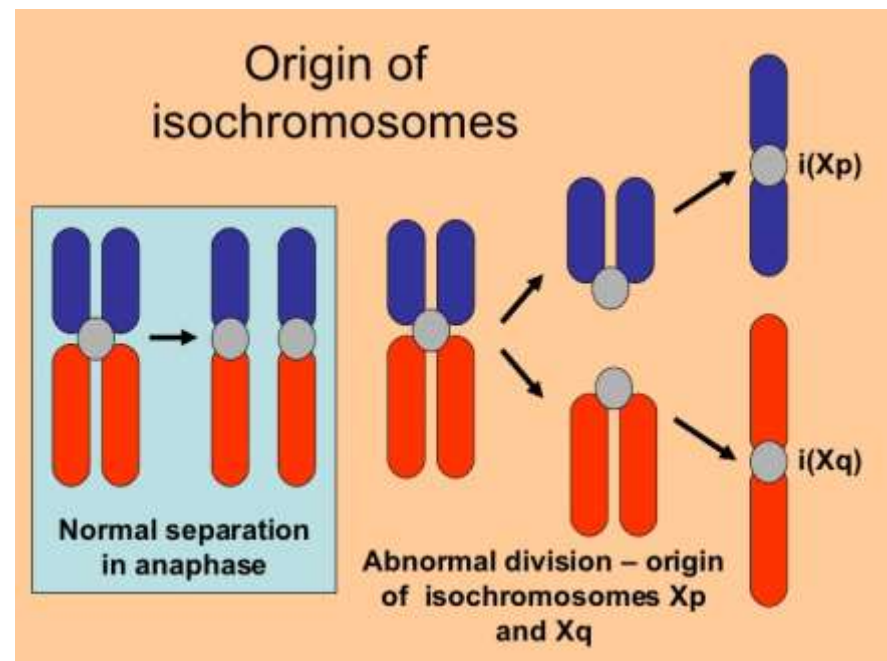
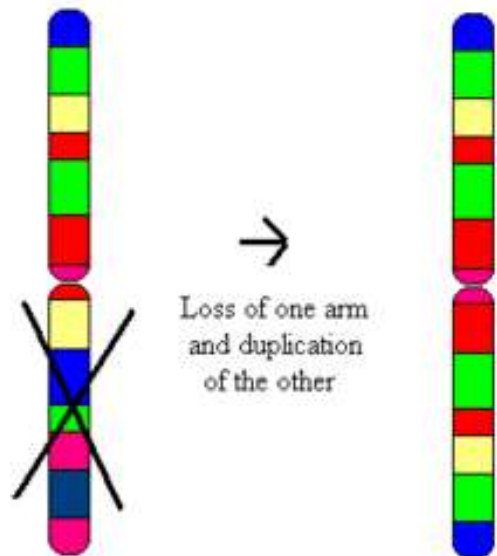
U.S. National Library of Medicine

Gyűrű
kromoszóma

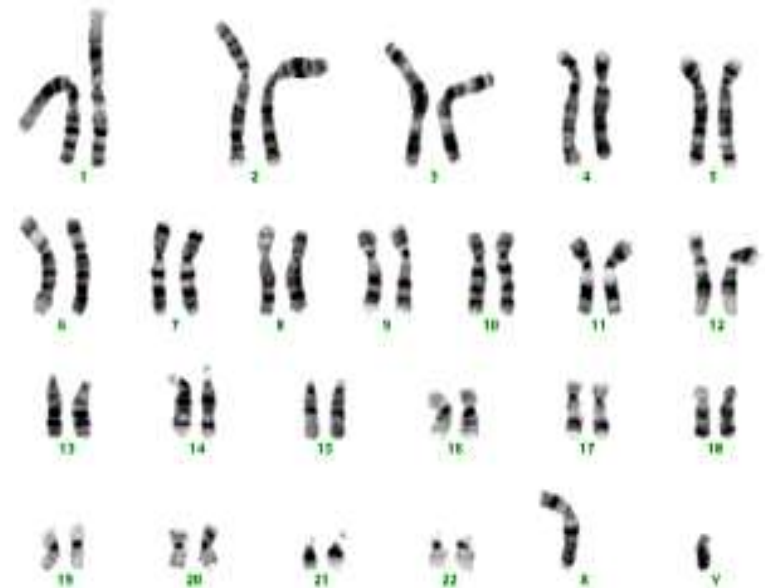
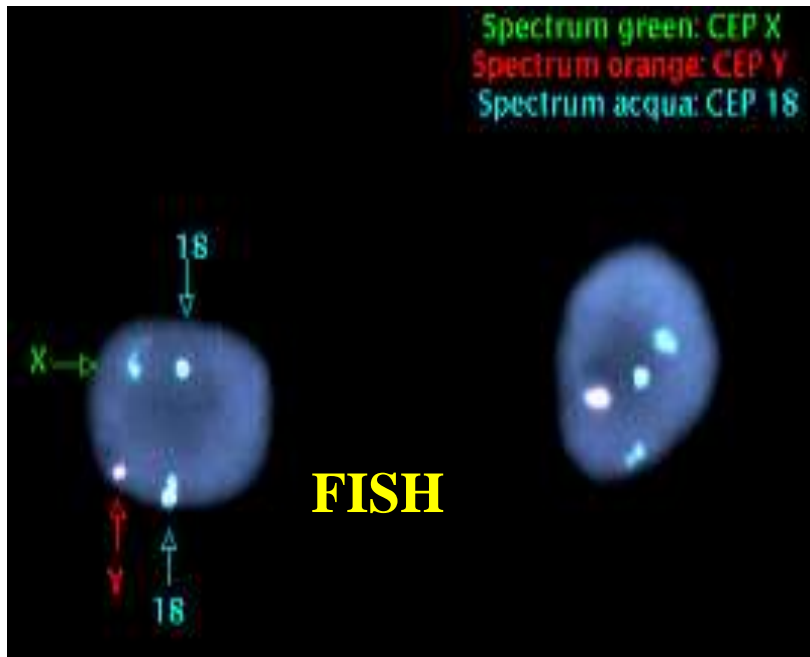

An **isochromosome** is an unbalanced **structural abnormality** in which the arms of the **chromosome** are mirror images of each other.^[1] The chromosome consists of two copies of either the **long (q) arm** or the **short (p) arm** because isochromosome formation is equivalent to a simultaneous **duplication** and **deletion** of genetic material. Consequently, there is **partial trisomy** of the genes present in the isochromosome and **partial monosomy** of the genes in the lost arm.

MOLEKULÁRIS MEDICINA

Cytogenetika

Cytogenetika- Kariogram

Autosomalis kromoszómák defektusai

Trisomiák:

- Down syndroma (21-es trisomia)
- Edwards syndroma (18-as trisomia)
- Patau syndroma (13-as trisomia)

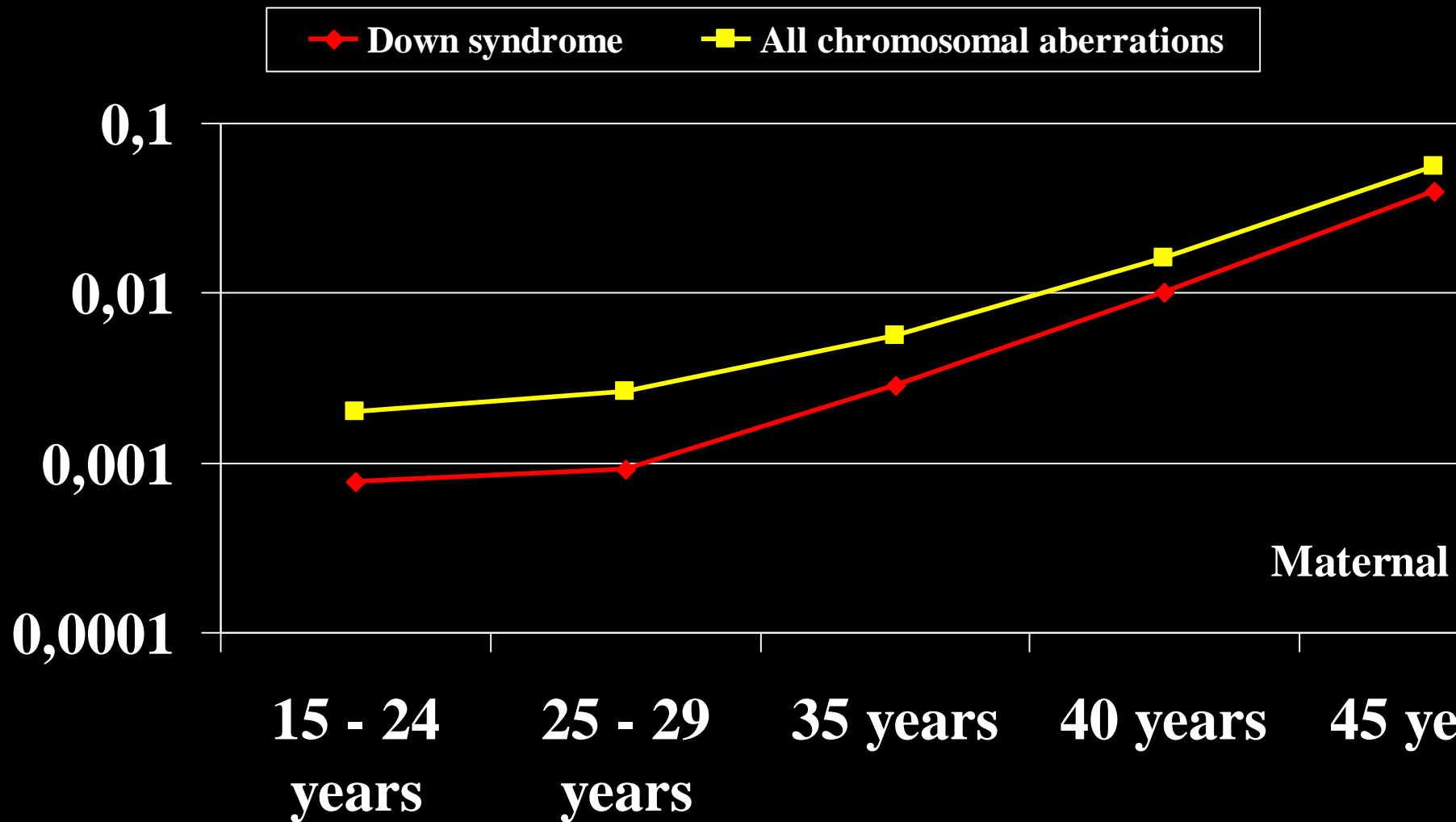

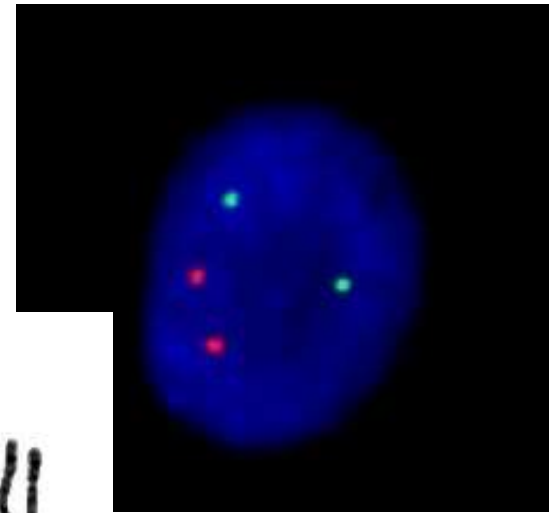
Deléciók

- Cri du chat syndroma (5p deletio)
- 4p deletio

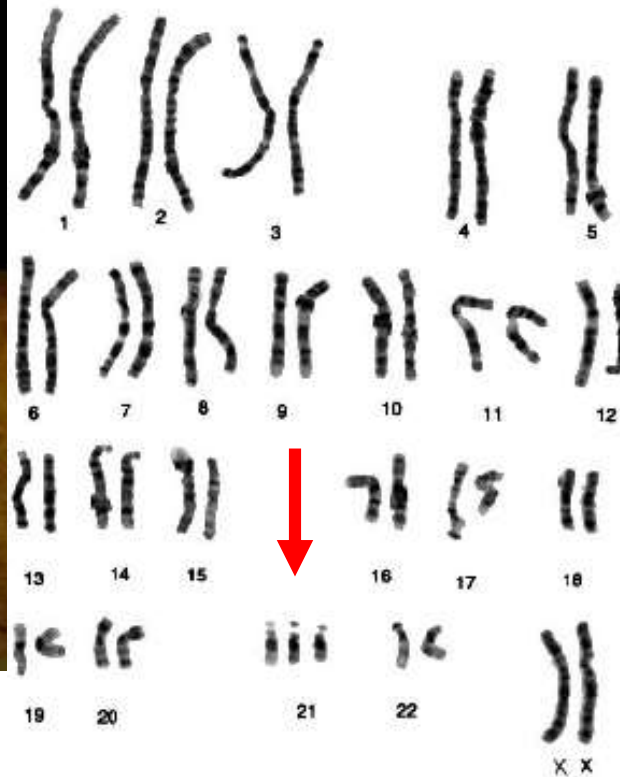

A kromoszóma abnormalitások gyakorisága

Trisomy 21
47,XX,+21

Down syndroma:

széles, lapos arc

Epicanthus

Makroglossia

Négy ujj redő

50 % szívfejlődési rendellenesség
(VSD, ASD)

Emelkedett rizikó leukémiára

Pachygyria

Polymicrogyria

Emelkedett rizikó Alzheimer
betegségre

Edwards syndroma:

18 Chr. Trisomia

szellemi retardáció

Kraniofaciális dysplasia jelek

rövid nyak

szívfejlődési rendellenesség (VSD)

Patkóvese

A halántéklebény mikropolygíriája

Patau syndroma:

13 Chr. Trisomia

Ajak-szájpadhasadék

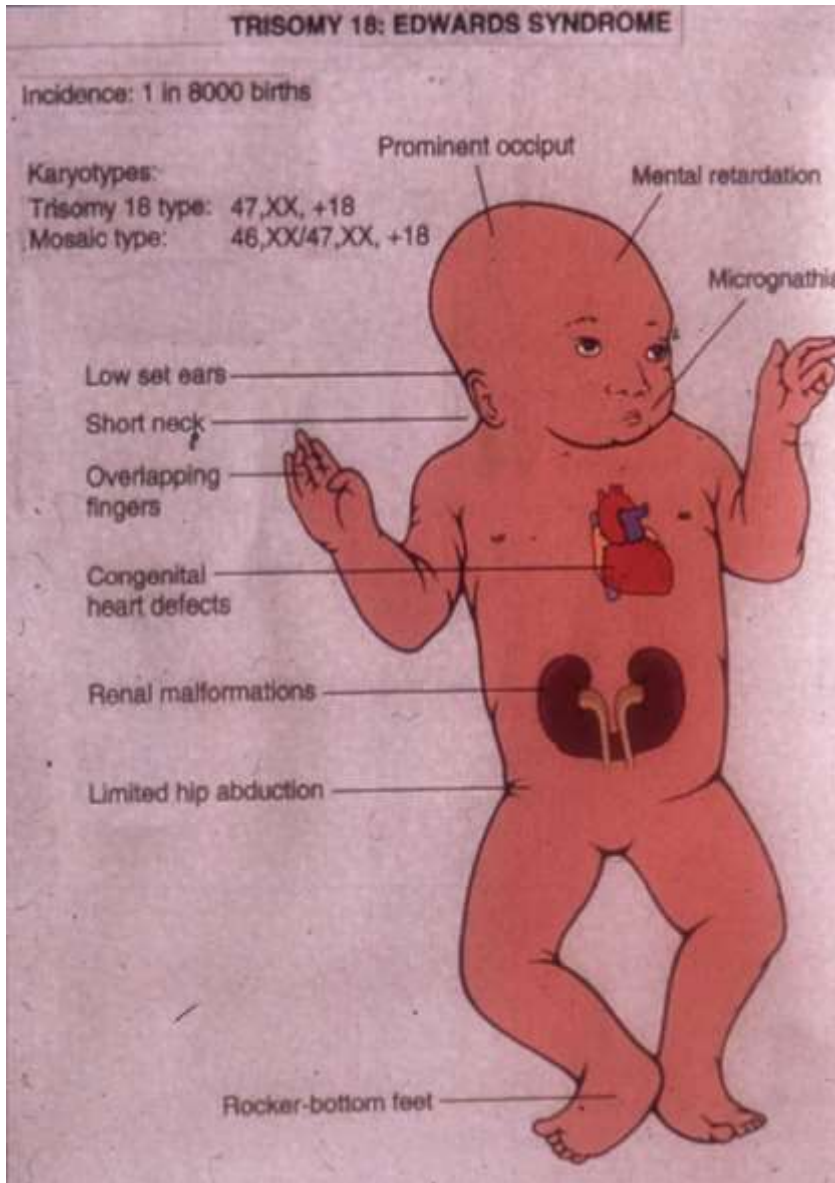
dongaláb

Polydaktylia

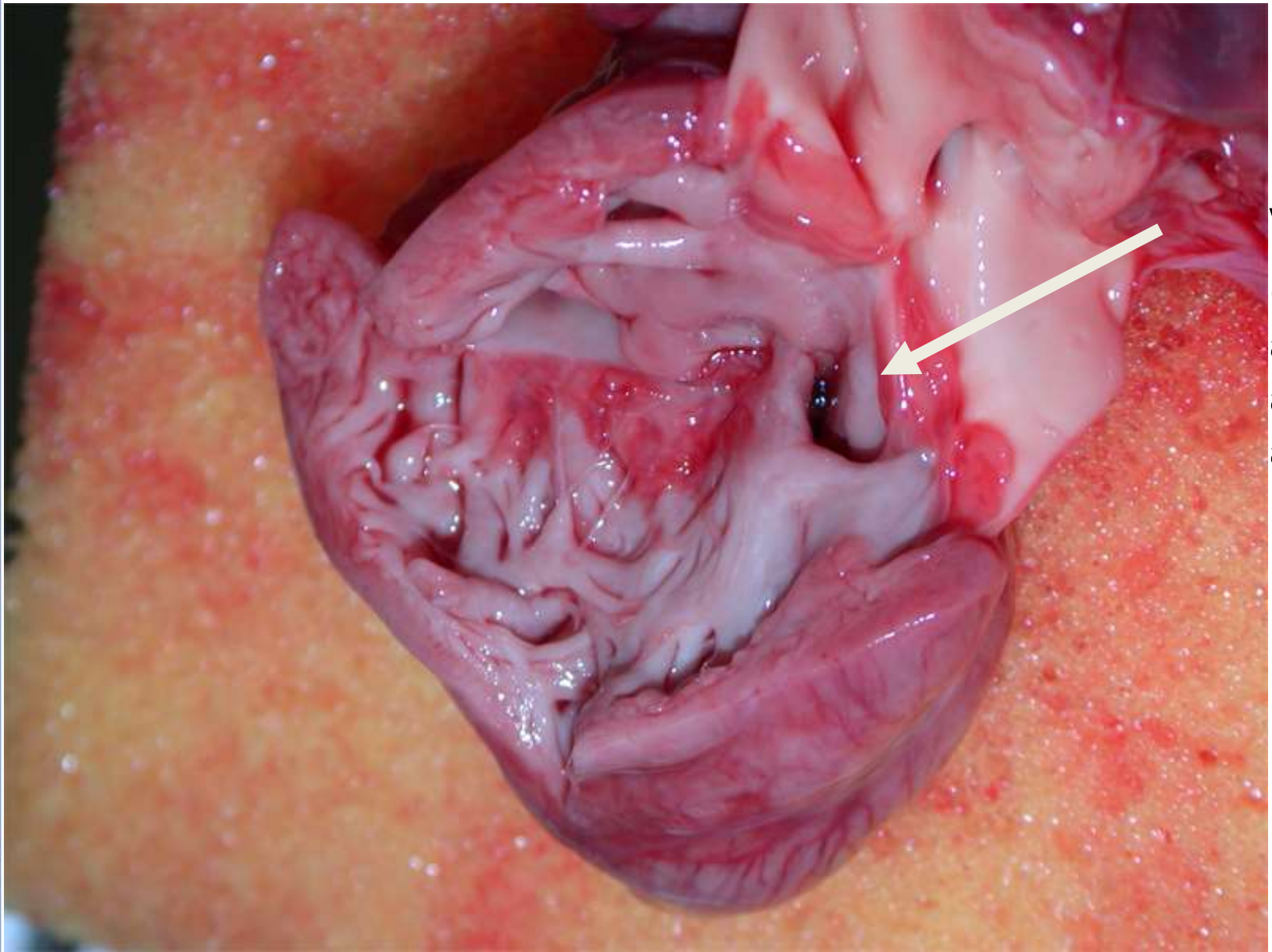
szellemi retardáció

szívfejlődési rendellenesség

holoprosenzepahlia, agyria, microcephalia

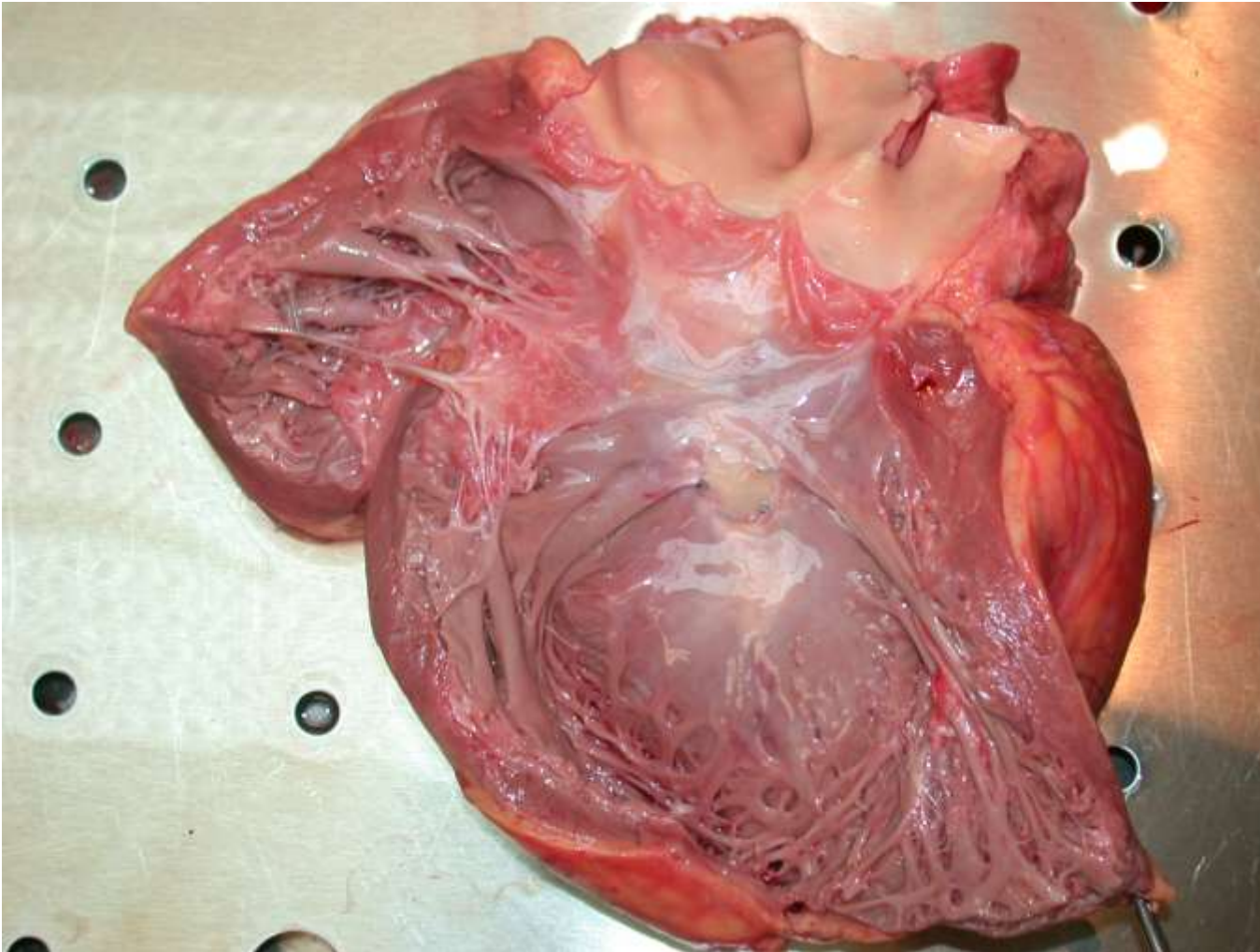

VSD
(ASD,
aorta
asc.
atresia)

tricusp. insuff.
dilatatio ventr. ,
fixált pulm.
hypertonia
progr. keringési
elégtelenség

Exitus: 31 év

Anamnézis: korrigált nagyér transzpozíció,
12 éves korban VSD zárás, utána nem járt kontrollra

Ovarium

Az ovariumok (XX phenotpye) termelik azon hormonokat, melyek a női fenotípus sexuális differenciálódását irányítják.

NB: (az anyai és magzati) ösztrogének nagy szerepet játszanak a szexuális differenciálódásban.

Ovarium

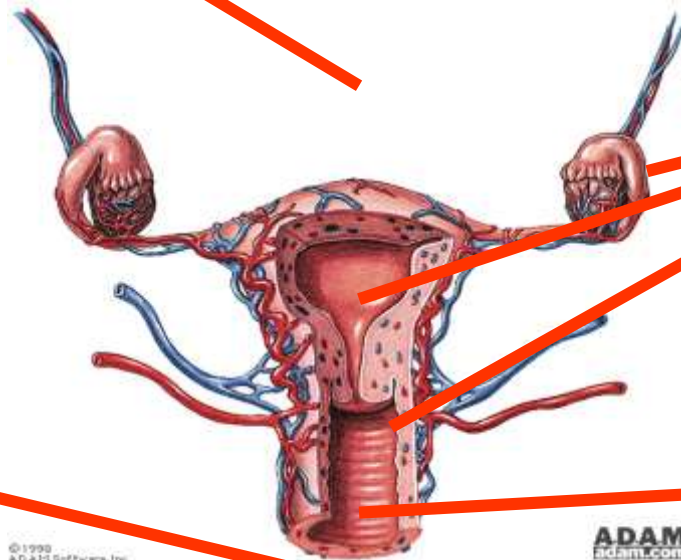
A Wolff cső
regressziója
9-13 hét

(kis mennyiségű tesztoszteron is)

A Müller
cső differenciálódása
7-12 hét

A primitív genitáliák
érése
→ női fenotípus
7-12 hét

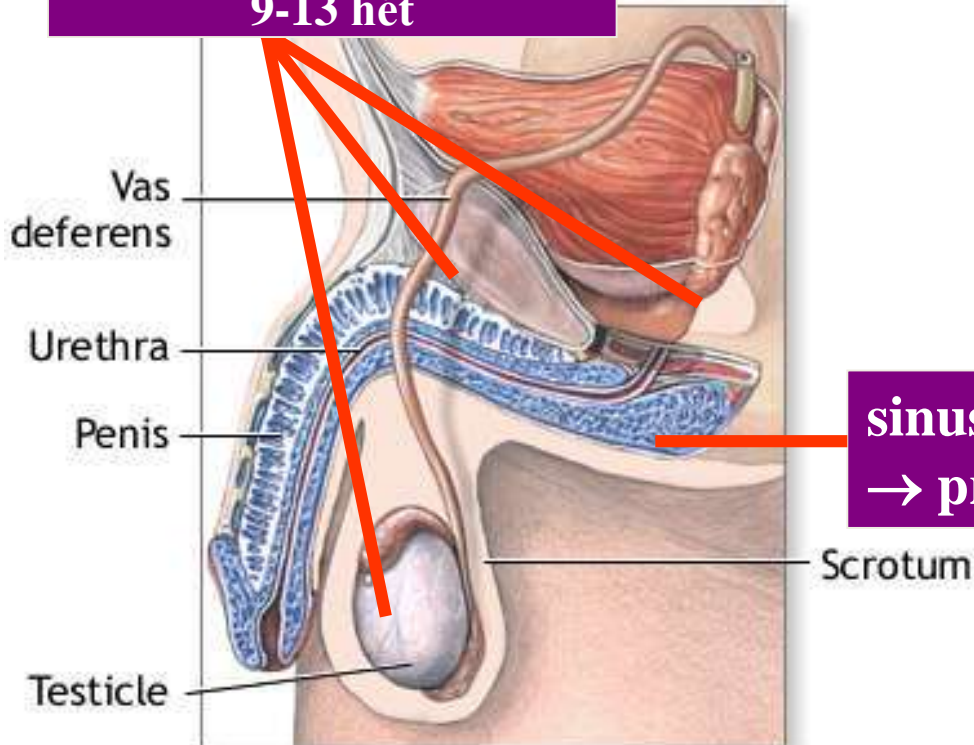
Sinus Urogenitalis
→ distalis vagina

Testosteron

Dihydrotestosteron

**Wolff cső →
epididymis, vas deferens,
vesicula seminalis
9-13 hét**

**sinus urogenitalis
→ prostata**

**A primitív nemi szervek
differenciálódása
→ férfi fenotípus
8-13 hét**

adam.com

Nemi kromoszómák defektusai

↪ Monosomiák:

→ (Ullrich-) Turner syndroma: 45 X

↪ Polysomiák:

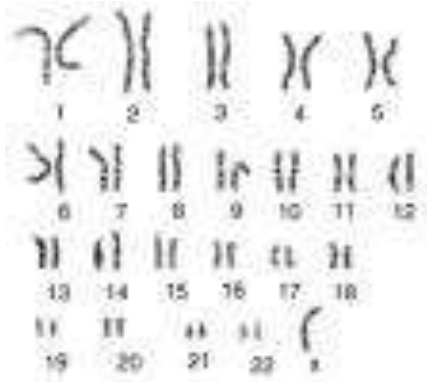
→ Klinefelter syndroma: 47 XXY
(48 XXXY, 49 XXXYY, stb.)

→ Superman: 47 XYY (48 XYYY, 49 XYYYY, stb.)

Turner syndrome: 45 X

alacsony termet
végtagödéma
öreges hatású arc
mély hátsó hajvonal, mély hajkezdet
„webbing of neck „: Pterygium colli „ , nyaki redő
csík ováriumok
Infertilitás
Amenorrhoea
Coarctatio aortae

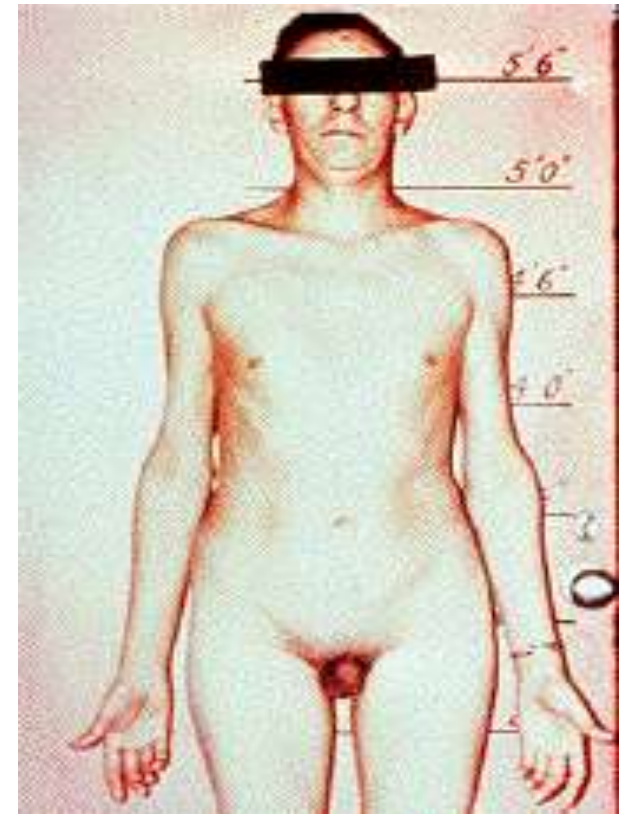
**Bipotens Gonádok
XXY**

**Here
Eunuchoid Magas termet**

Klinefelter (XXY) Syndroma

**Eunuchoid magas termet
Herehypoplasia
Gynecomastia**

A zavart szenvedett nemi fejlődés genetikai okai

Fogalmak

Fordított nemi fejlődés (Sex Reversal): A karyotípus nem egyezik a genitáliákkal (XY nő, XX férfi)

Pseudo-hermafroditismus: (férfi vagy női) karyotípus egyezik a gonádok fejlődésével, de a genitáliákkal NEM – eltérés a fenotípusos és a gonadalis nem között.

Hermafroditismus: mind ovarialis, mind pedig hereszövet egyidejű jelenléte ellenkező (contralateralis) oldalon vagy kombinált ovotestis.

Kettős genitáliák: sem nő, sem férfi genitáliákra nem emlékeztetnek.

Hermaphroditos Hermes és Aphrodite bájos fia volt.

Salmakis Nymphea szerelme volt, aki az istenekhez imádkozott, hogy örökre vele lehessen.

Az istenek egyike meghallgatta kívánságát és a két formát egybe öntötte, mely egyszerre volt férfi és nő:

Hermaphrodite

A megzavart sexiális differenciálódás genetikai okai

TERMINOLÓGIA

Sex Reversal: a karyotípus nem egyezik a genitáliákkal (XY nő, XX férfi)

Pseudo-hermafroditismus: (nő vagy férfi) a karyotípus egyezik a gonádokkal, de nem egyezik a genitáliákkal - eltérés a fenotípusos és a gonadális nem között

Hermafroditismus: egyidejűleg ovarium és here szövet is jelen van különböző helyeken (kontralaterálisan) vagy kombinált ovotestis

Ambiguous genitals: sem férfira, sem nőre nem emlékeztetnek a a genitáliák.

Androgen Rezeptor Insensivität – Hairless Woman

Complete androgen insensitivity syndrome

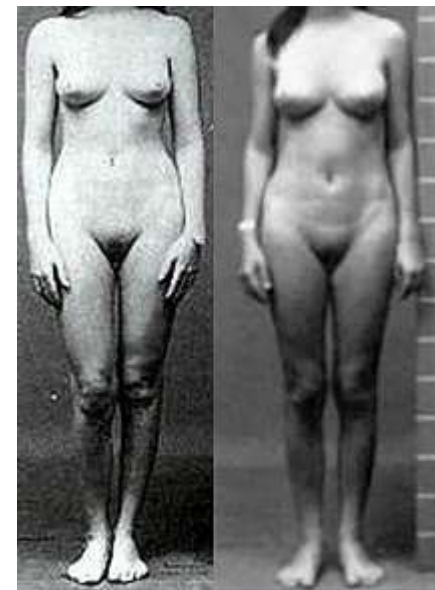
Complete androgen insensitivity syndrome (CAIS) is an [AIS](#) condition that results in the complete inability of the [cell](#) to respond to [androgens](#).^{[1][2][3]} As such, the insensitivity to androgens is only clinically significant when it occurs in individuals with a [Y chromosome](#) or, more specifically, an [SRY gene](#).^[1] The unresponsiveness of the cell to the presence of androgenic hormones prevents the [masculinization of male genitalia](#) in the developing fetus, as well as the development of male [secondary sexual characteristics](#) at [puberty](#), but does allow, without significant impairment, female genital and sexual development^{[3][4]} in those with the condition.

All human fetuses begin fetal development looking similar, with both the [Müllerian duct](#) system (female) and the [Wolffian duct](#) system (male) developing. It is at the seventh week of [gestation](#) that the bodies of unaffected individuals with the XY karyotype begin their masculinization: i.e. the Wolffian duct system is promoted and the Müllerian duct system is suppressed (the reverse happens with typically developing females). This process is triggered by androgens produced by the [gonads](#), which in individuals with the XX karyotype had earlier become ovaries, but in XY individuals typically had become [testicles](#) due to the presence of the Y Chromosome. The cells of unaffected XY individuals then masculinize by, among other things, enlarging the [genital tubercle](#) into a [penis](#), which in females becomes the [clitoris](#), while what in females becomes the [labia](#) fuses to become the [scrotum](#) of males (where the testicles will later descend).

Individuals affected by CAIS develop a normal external [female habitus](#), despite the presence of a Y chromosome,^{[1][5][6][7][8][9]} but internally, they will lack a [uterus](#), and the [vaginal cavity](#) will be shallow, while the gonads, having been turned into testicles rather than ovaries in the earlier separate process also triggered by their Y chromosome, will remain undescended in the place where the ovaries would have been. This results not only in [infertility](#) in individuals with CAIS, but also presents a risk of gonadal cancer later on in life.^[10]

CAIS is one of the three categories of [androgen insensitivity syndrome](#) (AIS) since AIS is differentiated according to the degree of [genital masculinization](#): complete androgen insensitivity syndrome (CAIS) when the external genitalia is that of a typical female, [mild androgen insensitivity syndrome](#) (MAIS) when the external genitalia is that of a typical male, and [partial androgen insensitivity syndrome](#) (PAIS) when the external genitalia is partially, but not fully masculinized.^{[1][2][5][6][7][11][12][13][14]}

Androgen insensitivity syndrome is the largest single entity that leads to 46, XY [undermasculinization](#).^[15]

Persons with a complete androgen insensitivity have a typical female external phenotype, despite having a 46,XY karyotype.^{[16][17]}

Model Hanne Gaby Odiele reveals she is intersex to help break stigma

Odiele's biological sex characteristics do not conform to typical notions of male or female. PHOTO: INSTAGRAM

Pseudo-hermafroditismus

A karyotípus megfelel a gonádoknak, a kólső genitáliák kettősek vagy nőiek.

XY, herék, női vagy kettős genitáliák

Hormonális ok :

5-alpha reduktáz deficiencia

Androgen receptor érzéketlenség

(testiculáris feminizáció)

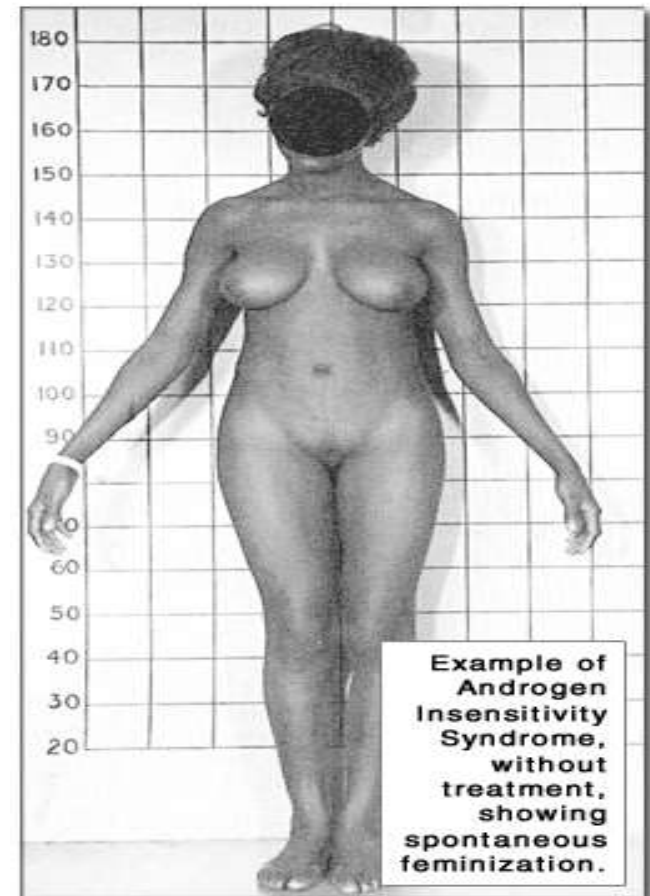
Perzistens Müller cső syndroma (I & II)

Leydig sejt hypoplasia/agenesia

FTZF1 mutációk

WAGR/Denys-Drash syndroma

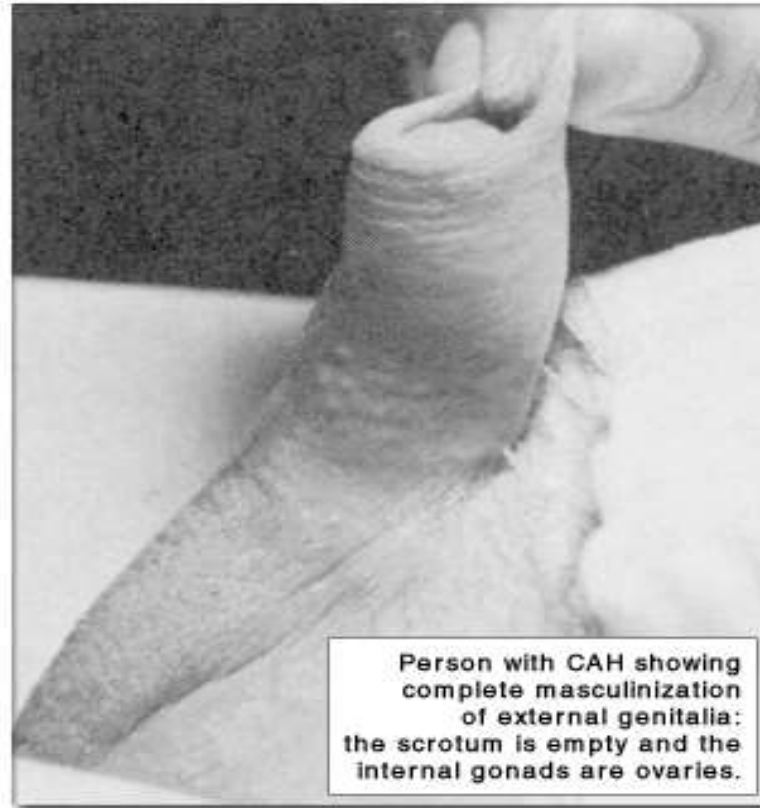
Smith-Lemli-Opitz syndroma (I & II)

Zavar a nemi hormonok szintézisében:

21 hydroxylase hiány (túl sok androgén)

ovariumok,
a külső genitáliák
masculin jellege,
üres scrotum

Környezeti hatások

Behatás ideje szerint:

- gametopathia: megtermékenyítés előtt
- blastopathia: 0.-15. nap
- embryopathia: 16.-75. nap
- foetopathia: 75. nap-születés

Behatások fajtái:

- Fertőzés
- Vegyi anyagok, mutagének

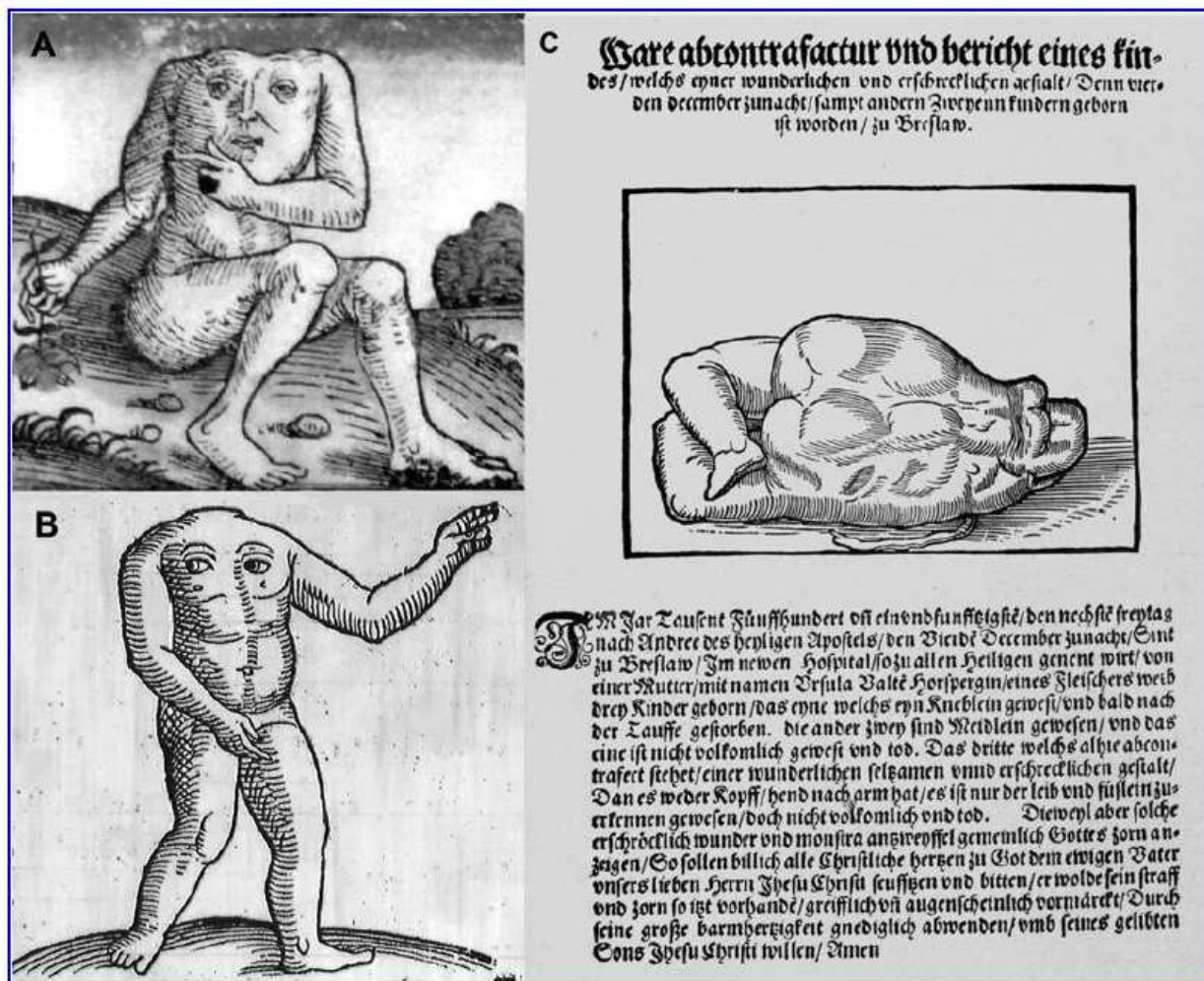
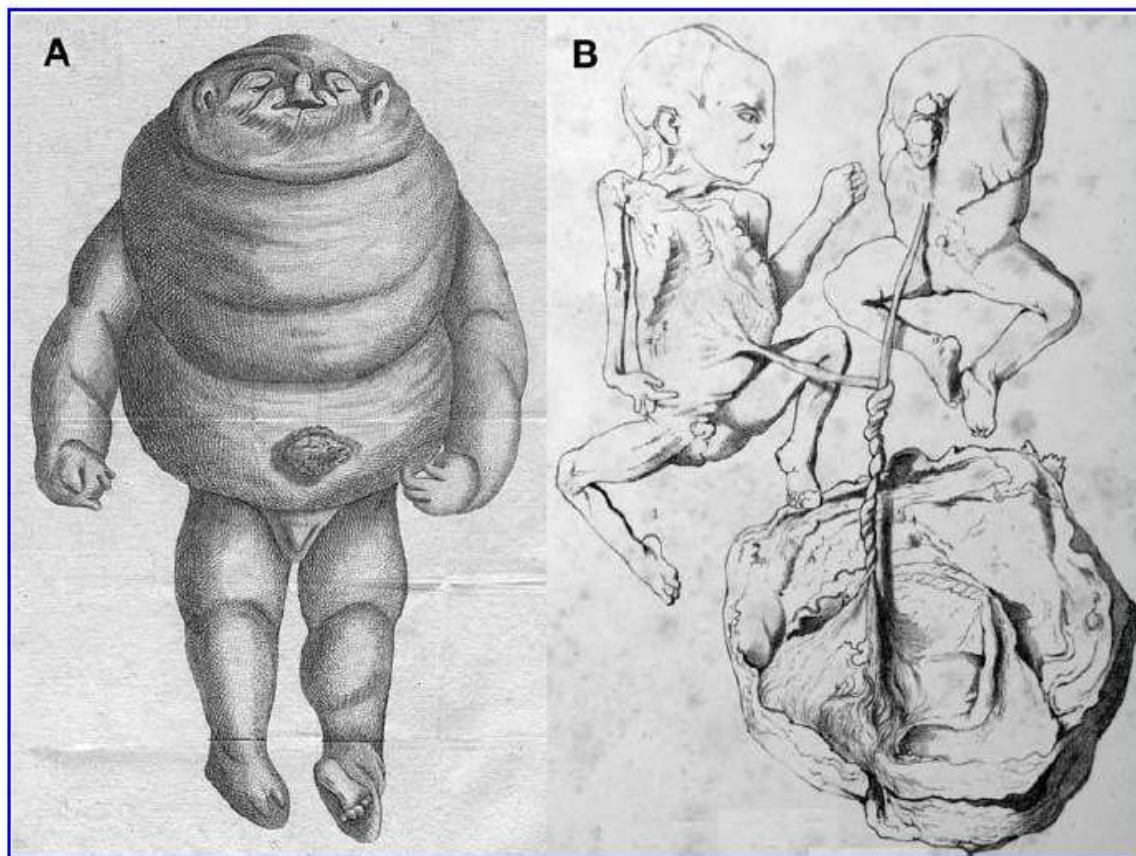

Figure 1 Pre-scientific accounts of acranius as a moral warning. (A) “Headless blemmye” from Schedel’s *Weltchronik* 1493 [39]; (B) “Brustbutzen” from Lycosthenes’ *marvelous wonders* 1557 [22]; (C) “Frightening prodigy” from a Breslau leaflet 1551, see text for details [17].

Figure 2 (A) Hydropic acardius aniceps “larger and heavier than the accompanying twins”, described by Kähler 1777 [18], (B) acardius acranus with twisted cord depicted by Ahlfeld 1882 to “illustrate the connection of the acardiacus with his twin brother and the placenta” [1].

Teratologia

- ↪ A teratogenesis környezeti behatások miatt létrejött torzfejlődés
- ↪ Formái:
  - Izolált fejlődési rendellenességek (egy szervrendszer érintett elsődlegesen)
    - » Malformációk
    - » Deformációk
    - » Dysrupriók
    - » Sequentiák
  - Többszörös fejlődési rendellenességek

Multifaktoriális öröklődésmenet

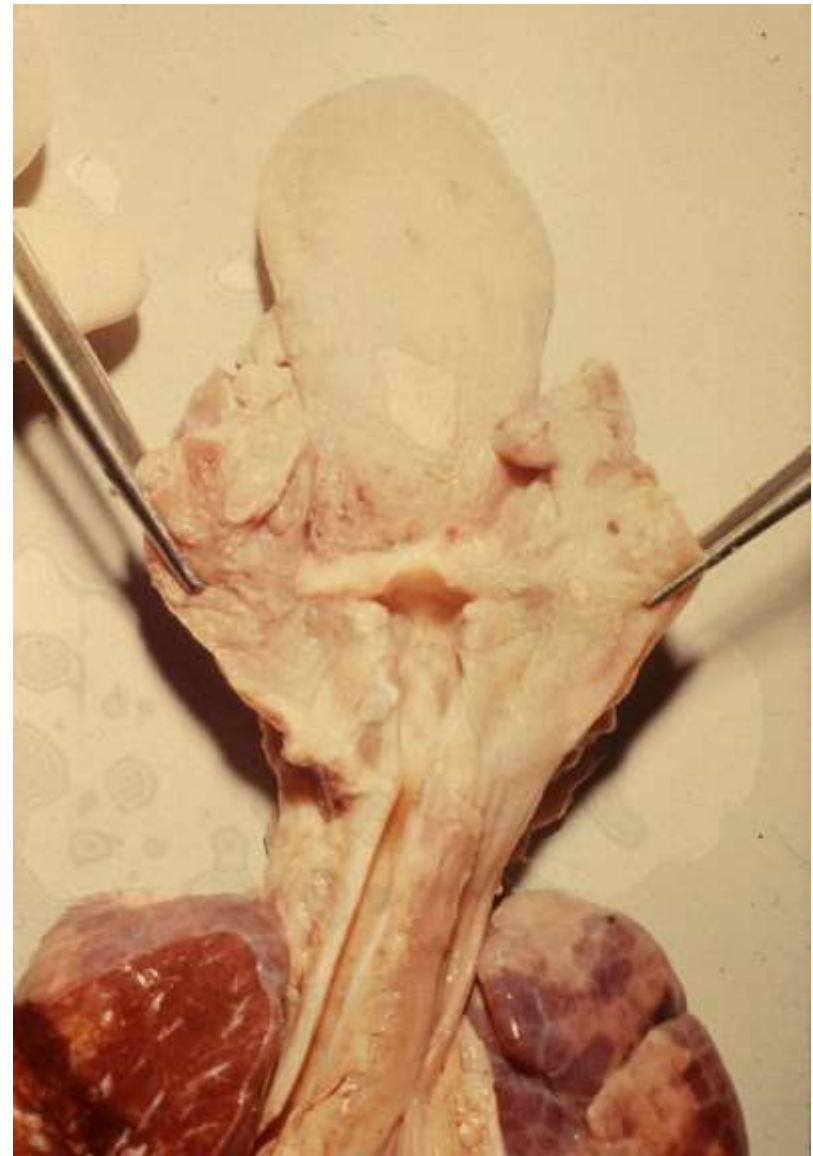
- ↪ Számos (akár több száz) gén (minor gének) **együttes hatása** környezeti tényezőkkel.
- ↪ Egypetéjű ikrekben is különböző megjelenés.
- ↪ Jellegzetességei hasonlóak az alacsony penetranciájú autosomális domináns betegségekhez.

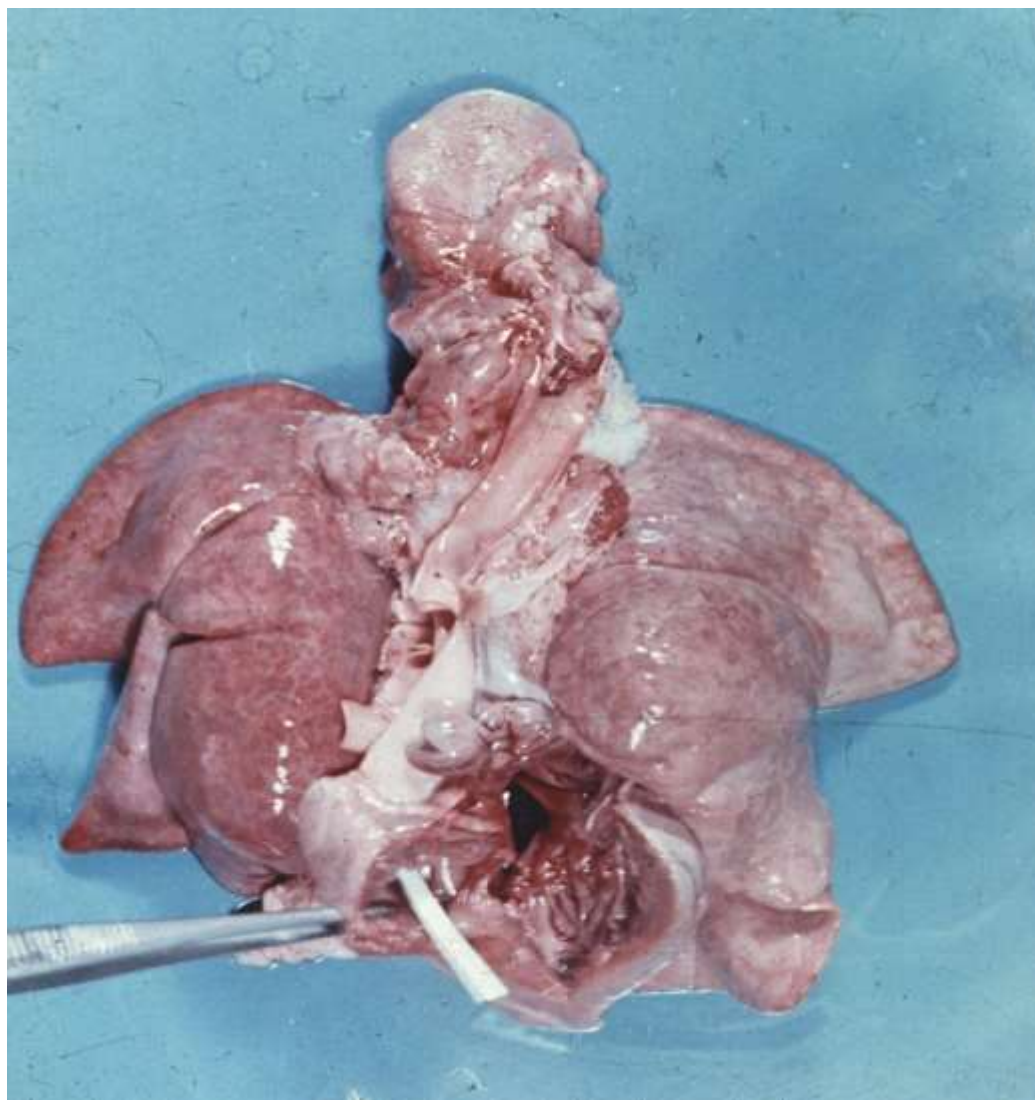

Multifaktoriális öröklődésű 'betegségek'

- ↪ testmagasság, bőr- és hajszín
- ↪ vérnyomás, atherosclerosis, diabetes mellitus II. típusa
- ↪ veleszületett csípőficam, nyúlajak, farkastorok, dongaláb, szív sövényhibái, pylorus stenosis, velőcső záródási rendellenességek

Teratologia

↪ A teratogenesis olyan fejlődési rendellenességek kialakulását jelenti, melyeket nagy részben környezeti hatások okoznak

↪ Formái:

→ Izolált fejlődési rendellenességek (általában egy szervrendszer érintett)

» Malformációk

» Deformációk

» Dysrupciók

» területi defektus (pl. Pachygyria, Agyria or Lissenzepahlia, Mikropolygyria, Teleenzepahalon fejl. Problémák, a commissura rostok csökkent száma: vékony corpus callosum, Holoprosencephalia: a nagyagy nem teljes kifejlődése, Zyklopia, nyúlajak, farkastorok)

» Szekvenciák, Potter szekvencia

» Szindrómák

→ Többszörös fejlődési rendellenességek

A differenciálódás zavarai

- Agenesia - a szerv teljesen hiányzik
- Aplasia - a szervkezdemény szövettanilag igazolható, de nem fejlődik ki a szerv
- Dysgenesis - szervkezdemény asszociált fejlődési zavar
Hypoplasia - alulfejlett szerv (CAVE: nem atrófia !)
- Stenosis - egy üreges szerv szűkülete
- Atresia - egy üreges szervnek, vagy kiszáradzásának elzáródása
- Dysraphia - a velőcső zavart, inkább komplett záródása, hasadék képződés: pl. spina bifida

Malformációk

- ↪ veleszületett csípőficam
- ↪ dongaláb (pes equinovarus)
- ↪ nyúlajak (cheiloschisis)
- ↪ farkastorok (palatoschisis)
- ↪ szív sövényhibái
- ↪ congenitalis pylorus stenosis
- ↪ velőcső záródási rendellenességek

Deformációk

↪ Általában a mozgatórendszert érintik

↪ Okai:

→ téraránytalanság (oligohydramnion, ikerterhesség)

→ motoros beidegzési zavarok, központi idegrendszeri defekusok

→ öröklött izomfajulások

Dongaláb
Anus atresia
Lefűződési barázda

Dysruptiók

↪ Normálisan kialakult szerv teljes vagy részleges pusztulása miatti torzfejlődés

↪ Okai:

→ Amnionszalag miatti leszorítás

→ Intrauterin érelzáródás és infarctus

» atresiák, porencephaliák

Sequentiák

- ↪ Egy szerv károsodása miatt lérteljött rendellenességsorozat
- ↪ Robin sequentia (mandibula hypoplasia, micrognathia, microglossia, ajak-szájpad hasadék))
- ↪ Medencevégi fekvés sequentia
- ↪ Oligohydramnion sequentia – sec. Potter
- ↪ Amnialis szalagok által okozott sequentia

anus atresia

Hydrocephalus internus

atresiák

Meningocele, spina bifida

Többszörös fejlődési rendellenességek

- ↪ Két vagy több szervrendszer közös kóreredetű rendellenessége
- ↪ Okai:
  - Fertőzés (TORCH complex, varicella)
  - Vegyi anyagok
  - Chromosoma aberratiók
  - Példák: Rubeola syndroma, Foetalis Alcohol syndroma, thalidomide (Contergan botrány - amelia)

Mitochondriális DNS betegségek

- ↪ A betegséget csak az anya örökíti
- ↪ Beteg anya összes gyermeke beteg (mitochondriális heterogenitástól függően)
- ↪ Kevés ilyen betegség ismert, általában szem, agy, izmok érintettek
  - Kearns-Sayre syndroma (okuláris myopathia, külső szemizmok bénulása, teljes szívblokk, cerebellaris ataxia)
  - Leber féle öröklődő neuropathia (20-30 éves korban progrediáló látásromlás, centr. scotoma)

Fejlődési rendellenességek diagnózisa I.

Prenatalis szűrés

- UH, AFP (nem invazív eljárások)
- Definitív genetikai diagnózis (invazív eljárások)
  - » anyai vér analysis
  - » amniocentesis
  - » chorionboholy biopsia
  - » magzati bőr biopsia

Szükséges:

- » idős mater
- » hordozó szülők
- » előző, malformációkkal szövődött terhesség

Fejlődési rendellenességek diagnózisa II.

Postnatalis szűrés

- Rutin teszt: cysticus fibrosis,
phenylketonuria, kretenismus,
galactosaemia
- További vizsgálatok: látható eltérések,
magyarázat nélküli alulfejlettség
vagy mentális retardatio
esetén célzott genetikai vizsgálat

Fejlődési rendellenességek diagnózisa II.

Postnatalis szűrés

Rutin teszt: cysticus fibrosis,
phenylketonuria, kretenismus,
galactosaemia

Terápia

↳ Prenatalisan

- Művi abortus, korai szülésindukció
- **Intrauterin sebészet**

↳ Postnatalisan

- Tüneti kezelés
- **Génterápia** (génsebészet)
  - DNS vírus vagy retrovírus vektor

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET !

